

Філологічні науки

УДК 800

Вільгард Надія Романівна

*студентка кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

Вильгард Надежда Романовна

*студентка кафедры прикладной лингвистики
Национального университета «Львовская политехника»*

Vilhard Nadiia

*Student of the Department of Applied Linguistics of the
Lviv Polytechnic National University*

Науковий керівник:

Гриців Наталія Миколаївна

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»*

**МЕТОДИКА ЛІНГВОСТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПЕРЕКЛАДУ
ТВОРУ**

**МЕТОДИКА ЛИНГВОСТАТИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ПЕРЕВОДА
ПРОИЗВЕДЕНИЯ**

**METHODS OF LINGUO-STATISTICAL ANALYSIS OF TRANSLATION
OF A WORK**

Анотація. Розглянуто методику лінгвостатистичного аналізу перекладу твору. Визначено сутність художнього перекладу та лінгвостатистичного аналізу. Описано типи перекладу та основні вимоги до художнього перекладу, а саме: точність, стислість, ясність та літературність. Важливим фактором є лексико-семантичні трансформації

художнього твору, які були розглянуті також у даній статті. Досліджено семантичний та комунікативний методи перекладу творів.

Ключові слова: лінгвістика, методи, переклад, художній переклад, автор.

Анотація. Рассмотрена методика лингвостатистического анализа перевода произведения. Определена сущность художественного перевода и лингвостатистического анализа. Описаны типы перевода и основные требования к художественному переводу, а именно: точность, краткость, ясность и литературность. Важным фактором является лексико-семантические трансформации художественного произведения, которые были рассмотрены также в данной статье. Исследовано семантический и коммуникативный методы перевода произведений.

Ключевые слова: лингвистика, методы, перевод, художественный перевод, автор.

Summary. The method of linguo statistical analysis of translation of a work is considered. The essence of artistic translation and linguo analysis is determined. The types of translation and the basic requirements for artistic translation are described, that is: accuracy, brevity, clarity, and literature. An important factor is the lexico-semantic transformations of the fictions, which were also discussed in this article. The semantic and communicative methods of translation of works are investigated.

Key words: linguistics, methods, translation, artistic translation, author.

Постановка проблеми. Нині необхідним є подолання лінгвістичного або будь-якого іншого "ізоляціонізму" в дослідженні перекладу та вироблення "інтегрованого багатовимірного підходу до його аналізу". Важливим аспектом такого аналізу має бути когнітивний, що дозволить

визначити, яким чином когнітивні структури особистості поєднуються з мовною компетенцією та комунікативною ситуацією для вироблення адекватного іншомовного тексту, що й визначає актуальність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методику лінгвостатистичного аналізу перекладу твору розглянуто у вітчизняних літературних джерелах. Теоретичні й практичні аспекти проблеми перекладу дослідили науковці: Гончаренко Е., Козак Т., Кротенко Л., Лімборський І., Приходько В. і ін. Методику лінгвостатистичного аналізу перекладу твору показано дослідженнями Бохуна Н., Воронкової Н., Ємця О., Кравчука О., Яблонської Т. і ін.

Метою статті є дослідити методику лінгвостатистичного аналізу перекладу твору.

Виклад основного матеріалу. Художній переклад – це переклад творів художньої літератури і художніх текстів. Цей переклад є інструментом культурного освоєння світу, розширення колективної пам'яті людства, чинником самої культури. Теоретичною базою такого перекладу є літературознавча теорія перекладу, спрямована на вирішення історико-літературних завдань [5, с. 222].

У художньому перекладі важливе збереження форми, змісту, структури і естетичного впливу оригіналу тексту. Переклад художніх текстів здійснюється фахівцями-філологами з урахуванням усіх мовних особливостей.

Переклад художніх текстів може містити в собі:

- художній переклад книг, оповідань, статей, нарисів та ін.
- художній переклад рекламних та ін. матеріалів, які потребують не дослівного перекладу, а творчого, креативного підходу.
- багато чого іншого, що можна віднести до категорії художнього перекладу [3, с. 130].

Художній переклад є найбільш складним видом перекладу. Щоб художньо перекласти текст і при цьому дотримати всі літературні особливості матеріалу необхідно докласти величезних зусиль і талант. Адже підсумковий сенс перекладу залежить від вкладеного значення кожного перекладеного слова. Перекладач повинен бути трішки письменником, тонко відчувати всі почуття і емоції, які автор прагнув донести до свого читача. Так само перекладач зобов'язаний знати досконало іноземні мови. Для більшості людей, які не володіють іноземними мовами, культурна спадщина європейських країн стала доступною завдяки найскладнішій роботі професіоналів-перекладачів [7, с. 313].

Створюючи художній переклад, перекладач повинен досягнути і зуміти передати психологію героїв, показати авторську філософію, багатство думки, якими просякнута розповідь, а так само зробити текст зрозумілим, близьким і актуальним для сучасного читача.

Виконуючи літературний (художній) переклад з іноземної мови, професійний лінгвіст практично створює новий текст. Адже зміст залежить від значення кожного слова, яке потрібно не просто знати, а відчувати. Саме тому найскладнішим вважається художній переклад.

Художній переклад відрізняється від технічного тим, що не тільки передає точний зміст. Спеціаліст з художнього перекладу, поза всяким сумнівом, має бути близько знайомим з культурою та менталітетом носіїв мови. Інакше читач не зрозуміє не тільки авторський задум, а й настрій книги, світогляд, стиль і особливості мови автора, тобто все, що є важливим при читанні художньої зарубіжної літератури [8, с. 17].

Тому, читаючи високоякісний переклад, ми отримуємо задоволення, не замислюючись, що автор писав текст іншою мовою. Важливо і те, що читацьке сприйняття багато в чому залежить від підтексту, національної культури та інших факторів, але професіонал завжди все це враховує. Більш того, перш ніж почати літературний переклад, перекладач присвячує чимало

часу осмисленню неадаптованого тексту. Потім застосовуються професійні письменницькі навички: вміння грамотно та цікаво писати українською, фантазія, життєвий досвід, мистецтво інтерпретації.

Основні вимоги до перекладу художньої літератури, яким має слідувати перекладач:

1. Точність. Перекладач зобов'язаний донести до читача повністю всі думки, висловлені автором. При цьому повинні бути збережені не тільки основні положення, але також нюанси і відтінки вислову. Піклуючись про повноту передачі вислову, перекладач разом з тим не повинен нічого додавати від себе, не повинен доповнювати і пояснювати автора. Це також було б спотворенням тексту оригіналу.

2. Стислість. Перекладач не повинен бути багатослівним, думки повинні бути викладені в максимально стислій і лаконічній формі.

3. Ясність. Лаконічність і стислість мови перекладу, однак, ніде не повинні йти на шкоду ясності викладу думки, легкості її розуміння. Слід уникати складних і двозначних оборотів, що ускладнюють сприйняття. Думка має бути викладена простою і зрозумілою мовою.

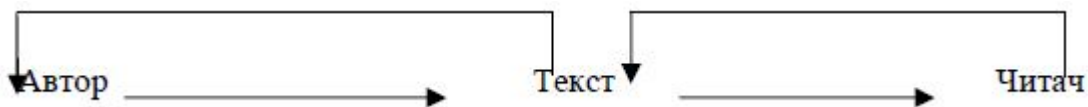
4. Літературність. Як уже зазначалося, переклад повинен повністю відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови. Кожна фраза повинна звучати жваво і природно, не зберігаючи ніяких слідів чужих синтаксичних конструкцій оригінального тексту [9, с. 110].

При перекладі тексту застосовують прийоми лінгвостатистичного аналізу.

Лінгвістичний аналіз художнього і публіцистичного текстів полягає у виявленні сутності таких фактів: застарілих слів і зворотів, тобто лексичних та фразеологічних архаїзмів та історизмів; незрозумілих фактів поетичної символіки; застарілих і okazіональних перифраз; незнайомих сучасному носієві мови діалектизмів, професіоналізмів, арготизмів, термінів [1, с. 23].

Воронкова Н. вважає, що текст – середній елемент схеми комунікації, яку можна уявити у вигляді триелементної структури: автор (адресант) → текст → читач (адресат). Як серединний (проміжний) елемент комунікативного акту текст виявляє свою специфіку у кодуванні і декодуванні. Щодо мовця (адресанта) текст є кодованою величиною, оскільки мовець кодує певну інформацію. Для сприйняття вміщеної у тексті інформації читач повинен її декодувати [2, с. 15]. Текст – це закодована дійсність, кодом якої є мова. Текст народжується двічі:

1. Письменник створює текст.
2. Читач читає, бачить мовні одиниці, поєднує їх, розгадує «код» тексту, потім звертається до автора.

Текст породжується мовцем, тим, хто пише, відповідно до його задуму, з потребою найкращого передавання змісту. Текст редагується на етапі внутрішньої, мислинневої підготовки, а в письмовому варіанті – також в процесі саморедагування, відповідно до стилістичних норм мови, комунікативної доцільності в кожній окремій ситуації.

У сучасному мовознавстві виділилися два підходи у лінгвістичних дослідженнях текстів:

- функціональна типологія (соціальні функції й мета використання текстів) і
- структурна типологія (внутрішня організація текстів) [2, с. 17].

Сучасне перекладознавство характеризується різноманітністю теоретичних концепцій і методів дослідження. У межах перекладознавства вивчаються літературознавчі, лінгвістичні, етнографічні та інші аспекти перекладацької діяльності. Найбільшої уваги перекладачів і науковців потребує лінгвістичне перекладознавство (або лінгвістика перекладу), яке

досліджує лінгвістичні закономірності перекладу, особливості відтворення одиниць. Основними методами сучасного перекладознавства є комунікативний, семантичний і трансформаційний методи.

Під час лінгвостатистичного аналізу твору часто використовують семантичний та комунікативний методи перекладу, розглянемо їхню сутність.

Комунікативний переклад – намагається справляти на своїх читачів враження, максимально близьке до того, яке вони могли б відчутися прочитавши оригінал, семантичний переклад намагається надавати точне контекстуальне значення оригіналу настільки близько, наскільки семантична і синтаксична структури другої мови це дозволяють. Одна основна відмінність між ними двома – це те, що комунікативний (який, на нашу думку, можна називати прагматичний) мусить наголошувати на «силі», швидше ніж на змістові повідомлення. Загалом, комунікативний переклад вважається більш прямим і більш обумовленим, пристосованим до часткового реєстру мови. Семантичний переклад повинен бути більш детальним і наслідувати розумові процеси, швидше ніж інформацію відправника [10, с. 148].

Сутність семантичного підходу полягає у тому, що на переклад впливають закони розвитку мови, її функціонування. Кожна літературна мова, якою перекладається твір, завжди збагачується за рахунок перекладу: в ній з'являються нові граматичні конструкції, словосполучення, лексеми, іноді – морфеми, графеми і звуки, тобто, як було зазначено вище, на всіх мовних рівнях відбуваються міжмовні запозичення. Найбільші зміни спостерігаються на лексичному (семантичному) рівні, оскільки цей рівень є найрухомішим у мові [4, с. 32].

Переклад використовується як універсальний засіб семантизації і перевірки знань: з перекладу починається вивчення іноземної мови, переклад є надійним засобом засвоєння знань, формування вмінь та навичок.

Хоча обидва методи можуть поєднуватися при перекладі всього тексту або його частини, але в першому випадку акцент робиться на повідомленні читачеві і висловлюванні, а в другому – на призначенні автора і його задумі.

Під час лінгвостатистичного аналізу твору найчастіше використовують такі типи лексичних трансформацій, що застосовувалися у процесі перекладу:

1) транскрибування – це наукова система запису мови, що вживається в мовознавстві і має на меті послідовно відбити звуковий склад мови, чого часто не робить звичайна орфографічна система;

2) транслітерація – це механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої.;

3) калькування – це вид мовного запозичення, утворення нового фразеологізму, слова або нового значення слова через буквальний переклад відповідного іншомовного елемента;

4) перекладацька лексична трансформація конкретизації значення, що зумовлена розбіжностями у функціональних характеристиках словникових відповідників лексичних елементів оригіналу та традиціях мовлення;

5) лексико-семантичні заміни:

– генералізація значення слова – трансформація, протилежна за напрямком конкретизації. Унаслідок генералізації слово з вузьким значенням, що перекладається, замінюється в перекладі на слово із ширшим значенням, нерідко гіпонімом;

– конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики;

- модуляція передбачає пошук тих механізмів (методик і прийомів аналізу) реконструкції компонента-ключового слова фразеологізму, які сприятимуть підтвердженню припущення про те, що у складі образної сполуки лексема-слово не втрачає остаточно свої семантичні властивості, окреслені в його загальнокатегоріальному й архетипному значенні, а навпаки, конотативно розкриває ті її приховані потенції, що нереалізовані в мовній (лексико-семантичній) системі;
- експлікація – це заміна неточного слова більш точним, застосування символів та умовних позначень;
- адаптація – це пристосування запозичення до системи мови-реципієнта і вважаємо за доцільне використовувати поняття «засвоєння» та «укорінення», що відбивають комплексний характер іншомовних слів, їхню неоднорідну поведінку в новому мовному просторі;
- компенсація – це спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі;
- ампліфікація – це полягає в тому, щоб говорити багато про те, про що можна сказати коротко, оскільки будь-що збільшується не від того, що існує багато слів про нього, а саме багато слів використовується, щоб його збільшити, надати сили якому-небудь аргументу, зробити його важливішим і переконливим; звідти завданням ампліфікації є додати предмету величі, а метою – зробити промову сильнішою і успішнішою;
- антонімічний переклад полягає у передачі поняття протилежним, часто із запереченням, тобто антонімом українського відповідника даного слова. Антонімічний переклад нерідко буває найбільш зручним прийомом передачі смислового та стилістичного значення багатьох виразів [6, с. 14].

Висновки. Таким чином, художній переклад – це переклад творів художньої літератури і художніх текстів. Цей переклад є інструментом культурного освоєння світу, розширення колективної пам'яті людства, чинником самої культури. Теоретичною базою такого перекладу є літературознавча теорія перекладу, спрямована на вирішення історико-літературних завдань. У художньому перекладі важливе збереження форми, змісту, структури і естетичного впливу оригіналу тексту. Переклад художніх текстів здійснюється фахівцями-філологами враховуючи мовні особливості.

Лінгвістичний аналіз художнього і публіцистичного текстів полягає у виявленні сутності таких фактів: застарілих слів і зворотів, тобто лексичних та фразеологічних архаїзмів та історизмів; незрозумілих фактів поетичної символіки; застарілих і оказіональних перифраз; незнайомих сучасному носієві мови діалектизмів, професіоналізмів, арготизмів, термінів.

Література

1. **Бохун Н.В.** Методика лінгвістичного аналізу портретних описів. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2015. Вип. 28. С. 22-36.
2. Воронкова Н. Інтерпретація та лінгвістичний аналіз художнього тексту. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 138. С. 409-411.
3. Гончаренко Е.П. Кілька слів про художній переклад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2014. Вип. 10(2). С. 129-131.
4. Ємець О.В. Принципи лінгвістичного аналізу у навчанні художнього перекладу. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2017. Вип. 13. С. 30-33.

5. Козак Т.Б. Особливості художнього перекладу. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. 2015. Вип. 51. С. 221-223.
6. Кравчук О.М. Методи навчання лінгвістичного аналізу тексту у ВНЗ. Науковий вісник Донбасу. 2015. № 3.
7. Кротенко Л.Б. Застосування трансформацій при перекладі художньої літератури. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. 2016. Вип. 61. С. 312-314.
8. Лімборський І.В. Перекладач як читач та інтерпретатор художнього тексту (компаративні проєкції). Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки. 2015. № 1. С. 16–20.
9. Приходько В.Б. Інтерпретація та переклад художнього тексту: термінологічний аспект. Одеський лінгвістичний вісник. 2017. Вип. 9(3). С. 108-111.
10. Яблонська Т.М. Особливості лінгвістичного аналізу іншомовного художнього тексту. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2014. № 19. С. 147-155.